

ประสบการณ์การเรียนรู้และการปรับตัวของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นในห้องเรียนรวม: กรณีศึกษาโรงเรียนศรีอยุธยา ในพระอุปถัมภ์ฯ

กิตติศักดิ์ ผิวเหลือง^{1*}, ขวัญจิรา แดงเหม², จิรฤต คูไพริน³, นลิตา สอนวารี⁴, เจ็ะกามา สือณี⁵ และ
วรัญญู ฉายาบรรณ⁶

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 50 ถ.งามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

*ผู้ประพันธ์บรรณกิจ, อีเมล: kittisak.piw@ku.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสบการณ์การเรียนรู้และการปรับตัวของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นในบริบทของห้องเรียนรวม ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา ผู้ให้ข้อมูลคือ นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น (เด็กตาบอด) ในโรงเรียนศรีอยุธยาในพระอุปถัมภ์ฯ จำนวน 4 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา โดยการจัดหมวดหมู่ข้อมูลและตีความ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยได้รับการสนับสนุนจากครู เพื่อน และครอบครัว ปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ได้แก่ การช่วยเหลือจากเพื่อนในการทำกิจกรรม การปรับวิธีการสอนของครู การใช้สื่อช่วยสอน เช่น กระดานตะปู หนังสืออักษรเบรลล์ รวมถึงบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นมิตร อย่างไรก็ตาม นักเรียนกลุ่มนี้ยังคงประสบปัญหาในบางประเด็น เช่น ภาระงานที่มากเกินไป การเข้าถึงสื่อการเรียนการสอน และการตามงานในห้องเรียน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ข้อเสนอแนะจากการวิจัยจึงชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมการศึกษา โดยควรมีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น การอบรมครูเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ตลอดจนการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความเท่าเทียม นอกจากนี้ ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบทางจิตวิทยาของนักเรียน รวมถึงแนวทางการพัฒนาเทคโนโลยีในการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น

คำสำคัญ: การเรียนรวม, ความบกพร่องทางการมองเห็น, การปรับตัว, ประสบการณ์การเรียนรู้

วันรับบทความ: 3 มีนาคม 2568, **วันแก้ไขบทความ:** 30 เมษายน 2568, **วันตอบรับบทความ:** 16 มิถุนายน 2568

Learning Experience and Adaptation of Visually Impaired Student in Inclusive Classroom: A Case Study of Sri Ayudhya School under the Royal Patronage

Kittisak Piwlueng^{1*}, Khwanjira Daenghem², Jirakrit Kupairin³, Nalita Sornwaree⁴, Chekama Sueni⁵ and Waranyu Chayaban⁶

Faculty of Education, Kasetsart University, 50 Ngamwongwan Road, Lat Yao Subdistrict, Chatuchak District, Bangkok 10900, Thailand

* Corresponding author, E-mail: kittisak.piw@ku.th

Abstract

This research aimed to study the learning experiences and adaptation of students with visual impairments in an inclusive classroom. Use A qualitative case study approach was employed. The participants consisted of four students with visual impairments from Sri Ayudhya School under the Royal Patronage, selected through purposive sampling. Data were collected using in-depth interviews. The data were analyzed using content analysis through categorization and interpretation. The research findings revealed that students with visual impairments received a variety of learning experiences, supported by teachers, peers, and family. Factors that facilitated their learning included peer assistance in classroom activities, instructional adjustments made by teachers, the use of learning aids such as nail boards, Braille books, and a supportive classroom environment. However, the students continued to face several challenges, including excessive academic workload, limited access to instructional media, and difficulties in keeping up with classroom assignments, all of which may negatively affect their learning outcomes. The study recommends enhancing inclusive education through the development of learning materials for visually impaired students, teacher training in special education, and the creation of equitable learning environments. Further studies should address the psychological impacts and explore assistive technologies to support their learning.

Keywords: Inclusive classroom; Visual impairment; Adaptation; Learning experience

Received: March 3, 2025, **Revised:** April 30, 2025, **Accepted:** June 16, 2025

1. บทนำ

การศึกษาแบบเรียนรวม (Inclusive education) ได้รับการยอมรับในระดับสากลว่า เป็นแนวทางสำคัญการส่งเสริมความเท่าเทียมและความหลากหลายในระบบการศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ทุกคน รวมถึงผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ได้รับโอกาสในการเรียนร่วมกันในห้องเรียนเดียวกันอย่างเต็มศักยภาพ โดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติหรือแยกออกจากระบบหลัก (UNESCO, 1994) ซึ่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการยังได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า บุคคลพิการควรได้รับสิทธิในการเข้าถึงการศึกษาทั่วไป โดยไม่ถูกแยกออกจากระบบการศึกษาหลัก และได้กลายเป็นกรอบอ้างอิงสำคัญที่ผลักดันให้ประเทศต่าง ๆ ปรับนโยบายด้านการศึกษาเพื่อรองรับความหลากหลายนี้ (United Nations, 2006) โดยแนวคิดการศึกษาแบบเรียนรวมในประเทศไทยได้รับการสนับสนุนผ่านพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ซึ่งรับรองสิทธิของคนพิการในการเข้าถึงการศึกษาในระบบเรียนรวม (Office of the Education Council, 2019)

การจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนรวม มีลักษณะเฉพาะที่ต้องออกแบบให้ยืดหยุ่นและตอบสนองความต้องการของนักเรียนที่หลากหลาย ทั้งในด้านกายภาพ จิตใจ และการเรียนรู้ โดยองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ การปรับสภาพแวดล้อมในห้องเรียน การใช้สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม และการพัฒนาหลักสูตรแบบยืดหยุ่น (Ainscow, Booth, & Dyson, 2006) นอกจากนี้ การส่งเสริมทักษะของครูในการวางแผนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ที่เน้นให้นักเรียนทุกคนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ อย่างเท่าเทียม ความสำเร็จของการศึกษาแบบเรียนรวมไม่อาจเกิดขึ้นได้จากนโยบายเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในโรงเรียน (Florian & Black-Hawkins, 2011)

ในบริบทของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น การเรียนในห้องเรียนรวมถือเป็นความท้าทายที่ต้องได้รับการสนับสนุนเฉพาะทางอย่างต่อเนื่อง นักเรียนกลุ่มนี้มักมีอุปสรรคในการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ การทบทวนบทเรียนที่เน้นภาพ และการมองเห็น รวมถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการด้านวิชาการ สังคม และอารมณ์ (Douglas et al., 2009) นอกจากนี้ การสนับสนุนจากครู เพื่อนร่วมชั้น หรือระบบอำนวยความสะดวกในโรงเรียน อาจทำให้เกิดภาวะเครียดหรือการแยกตัวจากสังคมในโรงเรียน (Kelly & Smith, 2011)

แม้จะมีนโยบายและกฎหมายที่สนับสนุนการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมอย่างชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติยังพบข้อจำกัดหลายประการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการเรียนรวมในประเทศไทย เช่น การขาดแคลนสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น การขาดครูที่มีความรู้เฉพาะทางด้านการศึกษาพิเศษ รวมถึงทัศนคติของบุคลากรทางการศึกษาที่อาจไม่เอื้อต่อการส่งเสริมความหลากหลายทางการเรียนรู้ในห้องเรียน (Vorapanya & Dunlap, 2014) ระบบการประเมินที่ไม่ยืดหยุ่นพอ และบรรยากาศในโรงเรียนที่ยังไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ปัญหาเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อโอกาสในการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นในระบบเรียนรวม (Thailand Development Research Institute, 2022)

ข้อจำกัดต่าง ๆ ที่กล่าวถึงข้างต้น มิได้ส่งผลกระทบเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นเท่านั้น หากแต่ยังส่งผลกระทบต่อประสบการณ์การเรียนรู้โดยรวมด้าน โดยเฉพาะในมิติทางสังคม อารมณ์ และจิตใจ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสามารถในการปรับตัวและพัฒนาศักยภาพของนักเรียนกลุ่มนี้ในระยะยาว ทฤษฎีการปรับตัวของ Roy (Roy & Andrews, 1999) ชี้ให้เห็นว่า มนุษย์มีศักยภาพในการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมได้ หากได้รับการสนับสนุนจากปัจจัยภายในและภายนอกอย่างเหมาะสม แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับบริบทของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น ซึ่งต้องอาศัยระบบสนับสนุนที่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพภายในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

โรงเรียนศรีอยุธยาในพระอุปถัมภ์ฯ เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษในกรุงเทพมหานคร ที่เปิดการจัดการเรียนรวม ตั้งแต่ปีการศึกษา 2545 ได้รับโล่ประกาศเกียรติคุณเป็นโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนรวมที่ประสบความสำเร็จด้านการบริหารจัดการเรียนรวมเป็นอย่างดีของศูนย์การศึกษาพิเศษ ในปีการศึกษา 2551 และเป็นโรงเรียนต้นแบบการจัดการเรียนรวมและศูนย์บริการทางการศึกษาพิเศษ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปีการศึกษา 2555 (Sri Ayudhya School, 2023) ซึ่งในปัจจุบันโรงเรียนศรีอยุธยาในพระอุปถัมภ์ฯ ยังคงมุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยมีศูนย์บริการทางการศึกษาพิเศษจัดตั้งภายในโรงเรียน และมีนักเรียน

ที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นเฉลี่ยระดับชั้นละ 2 คน โรงเรียนนี้จึงเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจในการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ การสนับสนุนจากครูและเพื่อน การปรับตัวของนักเรียน และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเรียนรวมในบริบทจริง จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นประกอบกับการทบทวนวรรณกรรม ชี้ให้เห็นว่ายังมีงานวิจัยที่ศึกษาเชิงลึกอยู่น้อยเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้และการปรับตัวของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นระดับมัธยมศึกษาในบริบทของประเทศไทย ซึ่งมีนโยบายและแนวทางการสนับสนุนที่เฉพาะ การวิจัยครั้งนี้จึงมีความสำคัญในการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในประสบการณ์การเรียนรู้ และการปรับตัวของนักเรียน และนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนานโยบายและการจัดการศึกษาที่เหมาะสมต่อไป โดยวัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ ได้แก่ (1) เพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นในบริบทห้องเรียนรวม และ (2) เพื่อศึกษาวิธีการปรับตัวของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นในบริบทห้องเรียนรวม

2. ทบทวนวรรณกรรม

2.1 ความบกพร่องทางการมองเห็น

ความบกพร่องทางการมองเห็นเป็นภาวะที่ส่งผลกระทบต่อการรับรู้ทางสายตา โดยสามารถเกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุ เช่น ความผิดปกติแต่กำเนิด อุบัติเหตุ หรือโรคที่เกี่ยวข้องกับดวงตาและระบบประสาทสัมผัสทางสายตา นักวิจัยและองค์กรต่าง ๆ ได้ให้ความหมายของภาวะนี้ไว้ดังนี้

Kirk (1972) ได้อธิบายว่า ความบกพร่องทางการมองเห็น หมายถึง ภาวะที่บุคคลมีความสามารถในการมองเห็นลดลงจนไม่สามารถใช้ดวงตาเป็นเครื่องมือหลักในการเรียนรู้ได้ โดยบุคคลเหล่านี้จำเป็นต้องพึ่งพาสื่อและอุปกรณ์ช่วยพิเศษ เช่น ตัวอักษรเบรลล์ เครื่องช่วยอ่าน หรือเทคโนโลยีสนับสนุนการมองเห็น

Heward (2006) กล่าวว่า ความบกพร่องทางการมองเห็นมีผลกระทบโดยตรงต่อการเรียนรู้และการใช้ชีวิตประจำวัน ผู้ที่มีภาวะนี้ต้องได้รับการสนับสนุนทั้งด้านเทคโนโลยีและการปรับสภาพแวดล้อมเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ สามารถแบ่งประเภทของความบกพร่องทางการมองเห็นออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่

1) ตาบอด (Blindness) หมายถึง ภาวะที่บุคคลไม่สามารถใช้สายตาในการเรียนรู้ได้เลย หรือมีระดับการมองเห็นที่ต่ำมากจนต้องใช้วิธีการเรียนรู้แบบอื่น เช่น การใช้สัมผัส เสียง หรืออักษรเบรลล์

2) สายตาเลือนราง (Low Vision) หมายถึง บุคคลที่ยังสามารถใช้สายตาเพื่อการเรียนรู้ได้ แต่ต้องอาศัยอุปกรณ์ช่วย เช่น แว่นขยาย จอภาพที่ปรับขนาดตัวอักษร หรือซอฟต์แวร์อ่านหน้าจอ

U.S. Congress (2004) ตามกฎหมายการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความพิการ Individuals with disabilities education act (IDEA) ของสหรัฐอเมริกา ความบกพร่องทางการมองเห็นหมายถึง ภาวะที่บุคคลมีความสามารถในการมองเห็นลดลงอย่างรุนแรงจนกระทบต่อกระบวนการเรียนรู้ แม้จะได้รับการแก้ไขด้วยแว่นตาหรืออุปกรณ์ช่วยแล้วก็ตาม กฎหมายนี้ได้กำหนดให้โรงเรียนต้องจัดหาเครื่องมือและบริการสนับสนุนที่เหมาะสมแก่ผู้ที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น เช่น การจัดทำสื่อการเรียนรู้แบบสัมผัส การใช้เทคโนโลยีสนับสนุน และการฝึกอบรมด้านทักษะการเคลื่อนไหวเพื่อให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างอิสระ

World Health Organization (2021) ได้จำแนกระดับความบกพร่องทางการมองเห็นออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) ความบกพร่องทางการมองเห็นระดับปานกลาง (Moderate vision impairment) บุคคลที่สามารถมองเห็นได้ในระยะใกล้หรือในสภาพแสงที่เหมาะสม แต่มีข้อจำกัดในการมองเห็นระยะไกลหรือในสภาพแวดล้อมที่มีแสงน้อย 2) ความบกพร่องทางการมองเห็นระดับรุนแรง (Severe vision impairment) บุคคลที่มีปัญหาในการมองเห็นแม้ในสภาพที่เหมาะสม ต้องพึ่งพาอุปกรณ์ช่วย เช่น แว่นขยาย หรือเครื่องอ่านจอภาพ และ 3) ตาบอด (Blindness) ภาวะที่บุคคลไม่สามารถรับรู้แสงหรือรูปทรงได้เลย หรือมีระดับการมองเห็นต่ำกว่ามาตรฐานที่กำหนดในระดับสากล WHO ยังระบุว่าความบกพร่องทางการมองเห็นสามารถเกิดขึ้นได้จากหลายปัจจัย เช่น โรคทางตา (เช่น ต้อหิน ต้อกระจก) ความผิดปกติของจอประสาทตา หรือโรคที่เกี่ยวข้องกับระบบประสาท

จากการศึกษา สรุปได้ว่าความบกพร่องทางการมองเห็นเป็นภาวะที่มีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตและการเรียนรู้ของบุคคล โดยสามารถจำแนกออกเป็นระดับต่าง ๆ ตั้งแต่สายตาเลือนรางไปจนถึงตาบอดสนิท การสนับสนุนที่เหมาะสมจากครอบครัว โรงเรียน และสังคมเป็นสิ่งสำคัญในการช่วยให้ผู้ที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ทฤษฎีการเรียนรู้

ทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญาของ Piaget (1952) เป็นนักจิตวิทยาพัฒนาการชาวสวิสที่เสนอ ทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญา (Cognitive development theory) ซึ่งอธิบายว่าเด็กพัฒนาความคิด ความเข้าใจ และการเรียนรู้ผ่านกระบวนการที่เป็นลำดับขั้นตอน โดยมี 4 ระยะ ได้แก่

1) ระยะประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor stage) (0-2 ปี) เด็กเรียนรู้ผ่านการใช้ประสาทสัมผัส (เช่น การมอง การฟัง การสัมผัส) และการเคลื่อนไหว พัฒนาการสำคัญในระยะนี้ คือ การคงอยู่ของวัตถุ (Object permanence) ซึ่งหมายถึงความเข้าใจว่าวัตถุยังคงมีอยู่แม้ว่าจะมองไม่เห็น

2) ระยะก่อนปฏิบัติการ (Pre-operational stage) (2-7 ปี) เด็กเริ่มใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งต่าง ๆ เช่น การใช้คำพูดหรือภาพแทนวัตถุ ความคิดยังคงเป็นลักษณะ อัตถนิยม (Egocentrism) คือ มองโลกจากมุมมองของตนเอง ยังไม่เข้าใจหลักเหตุผลที่ซับซ้อน เช่น การอนุรักษ์ปริมาณ (Conservation)

3) ระยะปฏิบัติการเชิงรูปธรรม (Concrete operational stage) (7-11 ปี) เด็กเริ่มคิดเชิงตรรกะมากขึ้น แต่ยังคงอาศัยวัตถุหรือเหตุการณ์ที่เป็นรูปธรรมสามารถเข้าใจแนวคิดการอนุรักษ์ปริมาณ (เช่น น้ำในแก้วรูปร่างต่างกันแต่มีปริมาณเท่ากัน) สามารถจำแนกประเภท จัดลำดับ และเชื่อมโยงเหตุผลได้ดีขึ้น

4) ระยะปฏิบัติการเชิงนามธรรม (Formal operational stage) (12 ปีขึ้นไป) เด็กสามารถคิดเชิงนามธรรม (Abstract thinking) และเชิงตรรกะที่ซับซ้อนสามารถตั้งสมมติฐานและวิเคราะห์ปัญหาได้ เช่น คิดเชิงวิทยาศาสตร์ หรือพิจารณาความเป็นไปได้หลายทาง

การประยุกต์ใช้ทฤษฎี Piaget กับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นอาจมีพัฒนาการทางปัญญาที่แตกต่างจากเด็กทั่วไปในบางด้าน เนื่องจากพวกเขาไม่สามารถใช้การมองเห็นในการสำรวจและรับรู้สิ่งแวดล้อมได้โดยตรง ซึ่งอาจส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละระยะ เช่น ระยะ Sensorimotor เด็กที่มองไม่เห็นต้องอาศัยประสาทสัมผัสอื่น ๆ เช่น การสัมผัสและการฟัง เพื่อพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับโลก ระยะ Pre-operation การใช้สื่อเสียงและวัตถุที่สามารถสัมผัสได้ มีบทบาทสำคัญในการช่วยสร้างความเข้าใจเชิงสัญลักษณ์ ระยะ Concrete operation นักเรียนที่มองไม่เห็นสามารถเรียนรู้แนวคิดเชิงตรรกะได้ แต่ต้องใช้เทคนิคเฉพาะ เช่น โมเดลสามมิติหรือการสอนแบบลงมือปฏิบัติ และระยะ Formal operation นักเรียนสามารถพัฒนาความคิดเชิงนามธรรมได้โดยอาศัยคำอธิบายที่เป็นระบบและการอภิปราย

2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Vygotsky (Social learning theory)

Lev Vygotsky (1978) ได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม โดยมีแนวคิดสำคัญว่า การเรียนรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์ไม่สามารถแยกออกจากบริบททางสังคมที่แวดล้อมเขาอยู่ได้ เน้นบทบาทของภาษา วัฒนธรรม และการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น โดยเฉพาะผู้ที่มีความสามารถมากกว่า เช่น ครู เพื่อน หรือผู้ดูแล ซึ่งมีส่วนช่วยส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน โดยองค์ประกอบสำคัญของทฤษฎีนี้ มีดังนี้

1) Zone of proximal development (ZPD) หมายถึง ระยะพัฒนาการใกล้เคียง คือ ช่วงที่ผู้เรียนสามารถทำกิจกรรมหรือเรียนรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้เมื่อมีผู้ช่วยเหลือ แต่ยังไม่สามารถทำได้ด้วยตนเองอย่างอิสระ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นใน ZPD ถือว่ามีประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะผู้เรียนได้รับการชี้แนะในเวลาที่เหมาะสม

2) Scaffolding (การค้ำจุนทางการเรียนรู้) คือ การให้การช่วยเหลือหรือชี้แนะที่เหมาะสมในช่วงต้นของการเรียนรู้แล้วค่อย ๆ ลดระดับการช่วยเหลือลงเมื่อนักเรียนสามารถเรียนรู้หรือทำได้ด้วยตนเอง เป็นการส่งเสริมการพัฒนาทักษะและความสามารถของผู้เรียนอย่างมีระบบ

3) Language and culture (ภาษาและวัฒนธรรม) ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการคิดและพัฒนาทางปัญญา การใช้ภาษาในการสื่อสาร การตั้งคำถาม และการสนทนากับผู้อื่น ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน และวัฒนธรรมก็มีผลต่อรูปแบบการเรียนรู้และโครงสร้างความคิดของบุคคล

การประยุกต์ใช้ทฤษฎี Vygotsky กับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น การสอนใน ZPD ครูควรออกแบบกิจกรรมที่ทำนายแต่ไม่เกินความสามารถของนักเรียน โดยให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นทำงานร่วมกับครูหรือเพื่อนที่ช่วยแนะ เช่น การให้เพื่อนช่วยอธิบายเนื้อหา หรือการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มที่มีการช่วยเหลือกัน สำหรับการ Scaffold ควรเริ่มจากการสอนแบบมีคำแนะนำหรือคำอธิบายอย่างละเอียด จากนั้นจึงค่อยลดระดับความช่วยเหลือลง

ให้นักเรียนได้ฝึกทำด้วยตนเอง อาจใช้สื่อการเรียนรู้รูปแบบเสียง อักษรเบรลล์ หรือเทคโนโลยีช่วยอ่านหน้าจอ เช่น โปรแกรม JAWS หรือ NVDA และการใช้ภาษาและสื่อวัฒนธรรม ส่งเสริมให้นักเรียนใช้ภาษาในการสื่อสาร แสดงความคิดเห็น ตั้งคำถาม และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการสนทนา ทั้งกับครู เพื่อน และสื่อเสียง เช่น การฟังหนังสือเสียง หรือการใช้โปรแกรมสนทนาออนไลน์ เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ในเชิงสังคมและวัฒนธรรม

สรุปทฤษฎี Vygotsky คือ การเรียนรู้ไม่ใช่กระบวนการที่เกิดขึ้นจากการทำงานคนเดียว แต่เป็นผลลัพธ์ของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น การเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเมื่อได้รับการสนับสนุนในรูปแบบของ ZPD และ Scaffolding โดยผ่านภาษา เทคโนโลยี และสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของนักเรียนแต่ละคน

2.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับการปรับตัวและพฤติกรรมมนุษย์

ทฤษฎีการปรับตัวของรอย (Roy's adaptation model) ทฤษฎีการปรับตัวของ Sister Callista Roy พัฒนาขึ้นในปี 1976 โดยมีจุดเริ่มต้นจากการใช้ในวงการพยาบาล และต่อมาถูกประยุกต์ใช้ในด้านอื่น ๆ เช่น การศึกษา จิตวิทยา และการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษ เช่น ผู้พิการ เด็กพิเศษ หรือกลุ่มเปราะบางทางสังคม

Roy (2009) มองว่ามนุษย์เป็นระบบแบบเปิด (Open system) ที่ต้องมีการปรับตัวอย่างต่อเนื่องเพื่อรักษาสมดุลในการดำรงชีวิต เมื่อต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งแวดล้อม

องค์ประกอบหลักของทฤษฎี

1) Input (สิ่งเร้า – Stimuli) สิ่งที่มากระตุ้นหรือมีผลกระทบต่อบุคคล แบ่งเป็น 3 ประเภท

(1) สิ่งเร้าตรง (Focal stimuli): สิ่งกระตุ้นหลัก เช่น ความบกพร่องทางการมองเห็น

(2) สิ่งเร้าร่วม (Contextual stimuli): สิ่งแวดล้อมแวดล้อม เช่น การยอมรับจากเพื่อน ครู หรือครอบครัว

(3) สิ่งเร้าแฝง (Residual stimuli): ประสบการณ์ในอดีต ความกลัว ความเชื่อ ฯลฯ

2) Control processes (กระบวนการควบคุม) ระบบประมวลผลภายในบุคคล ได้แก่

กลไกการปรับตัวทางสรีรวิทยา คือ เป็นกลไกพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของร่างกาย ซึ่งเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติผ่านกระบวนการของระบบประสาท ต่อมไร้ท่อ และสารเคมีในร่างกาย ยกตัวอย่าง การตอบสนองต่อความเครียด เช่น หัวใจเต้นเร็ว เหงื่อออก หรือการตอบสนองเมื่อดวงตาใช้งานไม่ได้ เช่น การเพิ่มความสามารถในการได้ยินหรือสัมผัส

กลไกการปรับตัวทางจิตใจ สังคม และอัตลักษณ์ คือ เป็นกลไกที่ซับซ้อน ซึ่งอาศัย กระบวนการเรียนรู้ ความคิด การตัดสินใจ การจดจำ อารมณ์ และประสบการณ์ เพื่อประมวลผลสิ่งเร้าและกำหนดวิธีการตอบสนองทางพฤติกรรม

3) Output (การตอบสนอง – Responses) การปรับตัวของบุคคลซึ่งปรากฏออกมาเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม โดยแบ่งเป็น 2 แบบ คือ (1) การตอบสนองที่เหมาะสม (Adaptive) คือ การปรับตัวที่ส่งผลให้บุคคลสามารถรักษาสสมดุลทางร่างกาย จิตใจ สังคม และบทบาทในชีวิตได้ ถือเป็นพฤติกรรมที่ช่วยให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพชีวิตที่ดี และ (2) การตอบสนองที่ไม่เหมาะสม (Ineffective response) คือ การตอบสนองที่ไม่ช่วยให้เกิดความสมดุล หรืออาจทำให้เกิดปัญหาทั้งทางร่างกายและจิตใจมากยิ่งขึ้น พฤติกรรมเช่นนี้บ่งชี้ว่าบุคคลอาจต้องการการสนับสนุนเพิ่มเติมเพื่อปรับตัวให้เหมาะสม

4) Adaptive modes (รูปแบบของการปรับตัว) Roy แบ่งรูปแบบของการปรับตัวออกเป็น 4 ด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะการตอบสนองต่อสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอก โดยมุ่งหวังให้บุคคลสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและดำเนินชีวิตอย่างสมดุล ดังนี้

(1) Physiological - Physical mode (การปรับตัวด้านร่างกาย) เป็นการตอบสนองที่เกี่ยวข้องกับความต้องการพื้นฐานของร่างกาย เช่น การหายใจ การรับประทานอาหาร การเคลื่อนไหว และการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ รวมถึงการรับรู้ประสาทสัมผัส ในบริบทของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น คือ การเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสอื่น ๆ เช่น การฟัง การสัมผัส และกลิ่น การใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือ เช่น โปรแกรมอ่านหน้าจอ (Screen reader) อักษรเบรลล์ แว่นขยาย หรือไม้เท้าขาว การจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเคลื่อนไหวที่ปลอดภัย

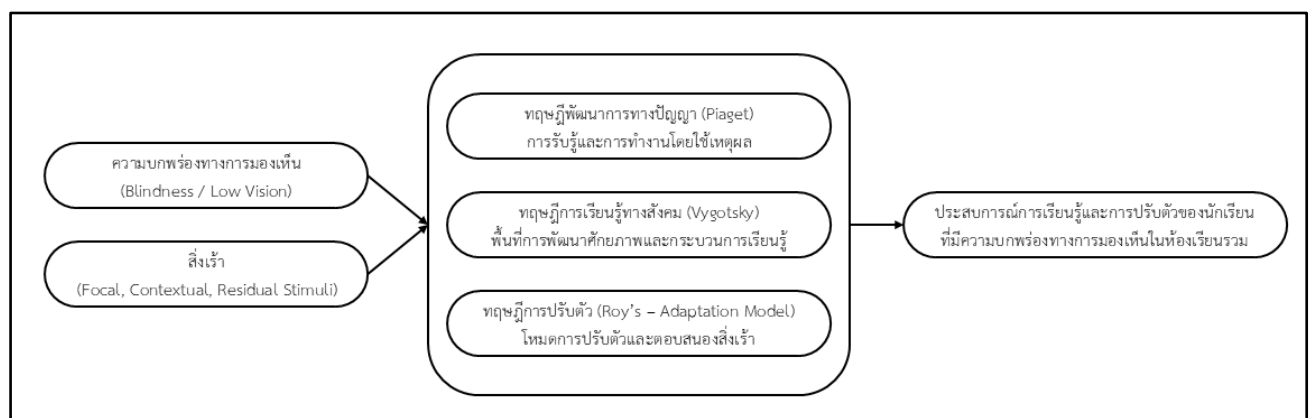
(2) Self-Concept – Group identity mode (การปรับตัวด้านภาพลักษณ์ตนเองและกลุ่ม) เกี่ยวข้องกับการรับรู้ตนเอง ความนับถือตนเอง การยอมรับความสามารถของตน ตลอดจนความรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เช่น กลุ่มเพื่อน

หรือห้องเรียน ในบริบทของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น คือ ส่งเสริมให้ได้มองเห็นศักยภาพของตนเอง แม้มีข้อจำกัดด้านการมองเห็น สร้างกิจกรรมที่เน้นการยอมรับตนเอง เช่น การสะท้อนความภาคภูมิใจในความสามารถเฉพาะตัว การได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมจากครูและเพื่อนในห้องเรียน ช่วยให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม

(3) Role function mode (การปรับตัวในบทบาทหน้าที่) เกี่ยวข้องกับบทบาทของบุคคลในบริบทต่าง ๆ เช่น นักเรียน ลูก เพื่อน หรือสมาชิกในชุมชน การรู้หน้าที่ของตนเองและสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม ถือเป็น การปรับตัวในมิตินี้ ในบริบทของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น คือ ครูควรสนับสนุนให้นักเรียนมีส่วนร่วม ในบทบาทต่าง ๆ เช่น หัวหน้ากลุ่ม วิทยากรกลุ่ม หรือผู้นำเสนอผลงาน ช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทบาทของตนในฐานะผู้เรียน และพัฒนาทักษะที่จำเป็น เช่น การใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ การให้นักเรียนได้แสดงความสามารถในกิจกรรมหรือวิชา ที่ตนถนัด เพื่อเสริมความมั่นใจ

(4) Interdependence mode (การปรับตัวด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น) หมายถึง ความสามารถในการพึ่งพาและได้รับการสนับสนุนจากบุคคลอื่น รวมถึงความสัมพันธ์ที่ดีและสมดุลในชีวิต เช่น ความรัก ความเข้าใจ และการยอมรับในบริบท ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น คือ การมีเพื่อนช่วยเรียน หรือระบบเพื่อนคู่คิด เพื่อการสนับสนุนทางการเรียนรู้ และอารมณ์ ครูมีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งพึ่งพาที่มั่นคง ทั้งด้านวิชาการและจิตใจ ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียน และครอบครัว เพื่อให้การดูแลและส่งเสริมการเรียนรู้เป็นไปอย่างสอดคล้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีการทำความเข้าใจประสบการณ์การเรียนรู้และการปรับตัวของนักเรียนที่มีความบกพร่อง ทางการมองเห็นในห้องเรียนรวม โดยอาศัยแนวคิดทางทฤษฎีเป็นกรอบในการมองปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งจากทฤษฎี พัฒนาการทางปัญญาของเพียเจต์ (Piaget) ที่ให้ความสำคัญกับพัฒนาการด้านความคิดตามวัยและประสบการณ์ของผู้เรียน ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของวิกอตสกี (Vygotsky) ซึ่งเน้นบทบาทของการมีปฏิสัมพันธ์และการcaffolding (ZPD และ Scaffolding) ในกระบวนการเรียนรู้ และทฤษฎีการปรับตัวของรอย (Roy) ที่สะท้อนถึงการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมผ่านโหมด การปรับตัวทั้งด้านร่างกาย จิตใจ บทบาท และความสัมพันธ์ ซึ่งทั้งหมดนี้จะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเข้าใจความหมาย ประสบการณ์ และการเผชิญความท้าทายของนักเรียนกลุ่มนี้ได้อย่างลึกซึ้งมากขึ้น ดังภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

3. วิธีการศึกษา

ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา (Case study) ด้วยวิธีการบรรยายกรณีศึกษา (Descriptive case study) พื้นที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ คือ โรงเรียนศรีอยุธยาในพระอุปถัมภ์ฯ ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษตั้งอยู่ใน เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร อยู่ภายใต้การดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีการ จัดการเรียนรวมและศูนย์บริการทางการศึกษาพิเศษ (Student support services : SSS)

ผู้ให้ข้อมูล เป็นนักเรียนโรงเรียนศรีอยุธยาในพระอุปถัมภ์ฯ ที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น จำนวน 4 คน ซึ่งได้มา จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยพิจารณาตามเกณฑ์การคัดเลือก ดังต่อไปนี้ (1) เป็นนักเรียนที่มีความ บกพร่องทางการมองเห็นตามคำวินิจฉัยของแพทย์ 2) เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และ 3) มีความสามารถในการสื่อสารได้ดีในระดับที่สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้ได้

เครื่องมือวิจัย แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบรายบุคคล (In-depth individual interview) เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูล โดยมีแนวทางการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ที่สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง นิยามศัพท์ และกำหนดวัตถุประสงค์ของแบบสัมภาษณ์ ซึ่งแนวคำถามสัมภาษณ์ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมและความครอบคลุมเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ จากนั้นทดสอบความเข้าใจและความชัดเจนของเนื้อหาเพื่อนำไปใช้สัมภาษณ์จริงกับผู้ให้ข้อมูล โดยมีตัวอย่างแนวคำถามสัมภาษณ์ ได้แก่ นักเรียนใช้วิธีการเรียนรู้ในห้องเรียนรวมให้เข้าใจบทเรียนอย่างไร มีการใช้อุปกรณ์ช่วยเหลืออะไรบ้าง นักเรียนรับรู้ว่าการได้ปรับการสอนหรือส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างไรบ้าง นักเรียนรับรู้ว่าการช่วยเหลือนักเรียนสนับสนุนนักเรียนในการเรียนอย่างไรบ้าง นักเรียนเคยรู้สึกไม่ติดครูและเพื่อนอย่างไรบ้างในการเรียนรวมในห้องเรียนปกติ นักเรียนเคยประสบปัญหาหรือพบอุปสรรคอะไรบ้างในการเรียนรวมในห้องเรียนปกติ นักเรียนใช้วิธีการปรับตัวอย่างไรเพื่อให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในห้องเรียนรวม หากพบปัญหาในการเรียนเรียนรู้ นักเรียนมีเทคนิคหรือแนวทางใดในการพัฒนาการเรียนรู้ของตนเอง หากพบปัญหาในการเรียนเรียนรู้ นักเรียนมีเทคนิคหรือแนวทางใดในการพัฒนาการเรียนรู้ของตนเอง นักเรียนคิดว่าครู เพื่อนร่วมชั้น และผู้ปกครองมีส่วนช่วยให้นักเรียนปรับตัวได้ดีขึ้นในการเรียนรวมอย่างไรบ้าง เป็นต้น

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการพิทักษ์สิทธิ์ของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้เริ่มดำเนินการประสานงานกับโรงเรียนในช่วงต้นของกระบวนการวิจัย โดยได้ติดต่อผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย แนวทางการเก็บข้อมูล และขออนุญาตเข้าพื้นที่โรงเรียนเพื่อดำเนินการวิจัย ช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2567 เมื่อได้รับการอนุมัติ ผู้วิจัยได้กำหนดช่วงเวลาในการเก็บข้อมูลร่วมกับทางโรงเรียนเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและไม่รบกวนกิจกรรมการเรียนการสอนของนักเรียน โดยกำหนดเป็นช่วงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568 ในช่วงดำเนินการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้เข้าสู่พื้นที่โรงเรียนตามวันนัดหมายล่วงหน้า พร้อมทั้งจัดเตรียมสถานที่สำหรับการสัมภาษณ์ให้เหมาะสมกับการสนทนาอย่างเป็นกันเอง โดยคำนึงถึงความเป็นส่วนตัวและความสะดวกสบายของผู้ให้ข้อมูล การสัมภาษณ์เป็นแบบเผชิญหน้า (face-to-face) ในช่วงคาบว่างหรือหลังเลิกเรียน ซึ่งไม่กระทบต่อเวลาเรียนของนักเรียน โดยใช้เวลาสัมภาษณ์ประมาณ 20–40 นาทีต่อคน อีกทั้งผู้วิจัยให้ความสำคัญกับจริยธรรมในการวิจัย โดยได้ชี้แจงผู้ให้ข้อมูลถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนการเก็บข้อมูล และสิทธิในการถอนจากการวิจัยได้ทุกเมื่อโดยไม่เสียสิทธิ์ใด ๆ พร้อมทั้งรับรองการเก็บรักษาข้อมูลไว้เป็นความลับ โดยใช้รหัสสมมุติแทนชื่อจริงของผู้ให้ข้อมูล และไม่มีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่สามารถระบุตัวตนได้ ข้อมูลที่ได้จะถูกใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาการเท่านั้น และจะจัดเก็บอย่างปลอดภัยตามมาตรฐานจริยธรรมการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล เริ่มจากการถอดข้อความจากการบันทึกเสียงสัมภาษณ์แบบคำต่อคำ เพื่อคงไว้ซึ่งความถูกต้องของข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล เมื่อถอดข้อความออกมาแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการตีความข้อมูลโดยการกำหนดรหัส (Coding) และจัดหมวดหมู่ของข้อมูล (Categorization) ตามแนวทางของการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ มีการตรวจสอบความสอดคล้องของรหัสและหมวดหมู่ เพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลได้รับการจัดกลุ่มอย่างเหมาะสมและสะท้อนประเด็นการวิจัย เมื่อมีการกำหนดรหัสและจัดหมวดหมู่ข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เห็นภาพรวมที่ชัดเจนของประสบการณ์และการปรับตัวของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น ขั้นตอนสุดท้ายคือการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการสรุปและตีความข้อมูลที่ได้รับเพื่อนำไปสู่ข้อค้นพบของงานวิจัย

ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ประกอบด้วย 2 วิธี ได้แก่ (1) การตรวจสอบโดยผู้ให้ข้อมูล (Member checking) เนื่องจากข้อมูลที่วิเคราะห์มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การตรวจสอบโดยผู้ให้ข้อมูลจะช่วยให้มั่นใจได้ว่าการตีความข้อมูลของผู้วิจัยตรงกับเจตนาของผู้ให้ข้อมูล วิธีการดำเนินการ ได้แก่ ส่งสรุปเนื้อหาที่ถอดเสียงและการวิเคราะห์เบื้องต้นให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบ ขอให้ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นว่าข้อมูลสะท้อนมุมมองของพวกเขามากน้อยเพียงใดหรือไม่ แล้วปรับแก้ไขการวิเคราะห์ตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งวิธีนี้ช่วยลดความคลาดเคลื่อนจากการตีความผิดพลาด และเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (2) การตรวจสอบโดยใช้หลักฐานอ้างอิงที่เพียงพอ เป็นการบันทึกและเก็บรักษาข้อมูลดิบเพื่อให้สามารถตรวจสอบข้อมูลได้ในภายหลัง โดยผู้วิจัยต้องเก็บรักษาข้อมูลดิบที่ใช้ในการวิเคราะห์ไว้อย่างเป็นระบบ เช่น ไฟล์เสียงการสัมภาษณ์ ควรเก็บบันทึกเสียงต้นฉบับจากผู้ให้ข้อมูลเพื่อนำมาตรวจสอบภายหลัง ข้อความที่ถอดจากการสัมภาษณ์ โดยข้อความที่ถอดเป็นการถอดข้อความแบบตัดแต่ง เพื่อปรับแก้ข้อความให้เข้าใจง่ายขึ้น แต่ยังคงเนื้อหาหลักโดยการตัดคำพูดที่ไม่จำเป็นออก เช่น คำอุทาน คำซ้ำ เป็นต้น

4. ผลการศึกษา

ในการศึกษาประสบการณ์การเรียนรู้และการปรับตัวของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นในห้องเรียนรวม อาจมีปัจจัยที่ก่อให้เกิดอคติได้หลายประการ เช่น อคติจากมุมมองของผู้วิจัยเองที่อาจมีทัศนคติล่วงหน้าต่อความสามารถหรือข้อจำกัดของนักเรียนกลุ่มนี้ อคติจากผู้ให้ข้อมูล เช่น ครูหรือเพื่อนร่วมชั้น ที่อาจนำเสนอประสบการณ์ของนักเรียนในลักษณะที่สะท้อนเพียงมุมมองของตนเอง และอคติจากกระบวนการการสัมภาษณ์ที่อาจไม่ครอบคลุมประสบการณ์ที่แท้จริงของนักเรียนทุกคน

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูล	เพศ	อายุ (ปี)	ระดับชั้น	เกรดเฉลี่ย	ระดับความพิการ	การศึกษาระดับประถมศึกษา
คนที่ 1	ชาย	12	ม.1	3.17	ตาบอดสนิท	โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพฯ
คนที่ 2	หญิง	13	ม.2	3.37	ตาบอดสนิท	โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพฯ
คนที่ 3	หญิง	13	ม.2	3.87	ตาบอดสนิท	โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพฯ
คนที่ 4	หญิง	14	ม.3	3.51	ตาบอดสนิท	โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพฯ

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ให้ข้อมูล 4 คน เป็นนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นประเภทตาบอดสนิท จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพฯ มีทั้งเพศชายและหญิง อายุระหว่าง 12-14 ปี ทุกคนมีผลการเรียนอยู่ในระดับดี โดยมีเกรดเฉลี่ยตั้งแต่ 3.17-3.87 แสดงให้เห็นว่านักเรียนกลุ่มนี้มีความสามารถในการเรียนรู้แม้จะมีความบกพร่องทางการมองเห็น

4.1 ผลการศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นในบริบทห้องเรียนรวม

ผลการวิเคราะห์สาระสำคัญเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น สามารถจัดหมวดได้เป็น 6 หมวดหมู่ ได้แก่ (1) ความช่วยเหลือในการเรียน (2) การสนับสนุนในการเรียน (3) การปรับวิธีการจัดการเรียนรู้ของครู (4) ปัญหาและอุปสรรคในการเรียน (5) บรรยากาศในห้องเรียน (6) รูปแบบการเรียนรู้ รายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ความช่วยเหลือในการเรียน นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นในห้องเรียนรวมมักได้รับความช่วยเหลือจากครู และเพื่อนร่วมชั้น ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(1) เพื่อนให้ความช่วยเหลือในการเรียน เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนรู้สึกมีส่วนร่วมในห้องเรียนและสามารถติดตามบทเรียนได้ดีขึ้น

“...เวลาครูแจกใบงานเพื่อนนักเรียนปกติช่วยเขียนชื่อ หรือถ้าเพื่อนนักเรียนปกติทำแบบฝึกหัดเสร็จแล้วก็มาช่วยเราเขียนต่ออะไร อย่างนี้...” (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 2, สัมภาษณ์: 20 กุมภาพันธ์ 2568)

“...เพื่อนร่วมชั้นเรียนก็สนับสนุนดี มีอะไรเพื่อนก็ช่วยเหลือตลอด ถ้าการบ้านเราทำไม่ได้ ทำไม่เป็นก็ถามเพื่อนนักเรียนปกติได้...” (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 4, สัมภาษณ์: 21 กุมภาพันธ์ 2568)

(2) ครูให้การช่วยเหลือในการเรียน การให้คำแนะนำเพิ่มเติม การอธิบายเนื้อหาในรูปแบบที่เข้าใจง่าย หรือการให้เวลาทำงานมากขึ้น ล้วนช่วยลดอุปสรรคในการเรียน

“...ก็ถ้าเกิดมีสอบเก็บคะแนนอะไรแบบนี้ ครูก็จะอ่านโจทย์แล้วก็ให้ตอบว่า จะตอบ หนึ่ง สอง สาม หรือสี่ครูก็จะเขียนลงไปให้...” (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 1, สัมภาษณ์: 20 กุมภาพันธ์ 2568)

“...ครูสอนดีทุกคนแล้วก็ให้เวลาทำงานเยอะกว่าเพื่อนนักเรียนปกติ...” (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 4, สัมภาษณ์: 21 กุมภาพันธ์ 2568)

2) การสนับสนุนในการเรียน เป็นการจัดเตรียมปัจจัยต่าง ๆ ที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ การสนับสนุนนี้จะต้องครอบคลุมทั้งในด้านของครอบครัว ด้านสื่อและอุปกรณ์ที่เหมาะสม ตลอดจนสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาอย่างรอบด้าน การสนับสนุนที่ดีจะช่วยให้เด็กมีโอกาสด้านทักษะ ความรู้ ความสามารถ และศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ถูกจำกัดด้วยข้อจำกัดทางร่างกายหรือสภาพแวดล้อม

(1) ผู้ปกครองให้การสนับสนุนการเรียนรู้ เป็นการมีส่วนร่วมของครอบครัวในการส่งเสริมการศึกษา โดยให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ของเด็ก ทั้งในด้านการให้กำลังใจ การติดตามพัฒนาการ การเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวก และการมีบทบาทร่วมกับสถานศึกษา เพื่อสร้างความต่อเนื่องในการเรียนรู้

“...แม่ให้คำแนะนำหลายอย่าง ส่วนใหญ่จะเน้นเรื่องจดมากกว่า แม่จะคอยบอกให้จดไว้ด้วยนะ เมื่อถึงบ้านแล้วทำงาน ทำการบ้านด้วยนะ ทุกวัน...” (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 1, สัมภาษณ์: 20 กุมภาพันธ์ 2568)

“...ผู้ปกครองจะคอยให้กำลังใจ จะบอกว่าเราทำได้อยู่แล้ว ...” (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 2, สัมภาษณ์: 20 กุมภาพันธ์ 2568)

(2) มีสื่อและอุปกรณ์สนับสนุนการเรียนรู้สำหรับเด็กตาบอด เป็นการจัดหาเครื่องมือการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับลักษณะการรับรู้ของผู้เรียนที่มีข้อจำกัดทางการมองเห็น เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงสาระการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นให้เกิดความเท่าเทียมในการศึกษา และสนับสนุนพัฒนาการด้านการรับรู้ การสื่อสาร และการเรียนรู้ของเด็ก

“...มีสื่อและอุปกรณ์สนับสนุน แต่ไม่มั่นใจว่าเค้าเรียกว่าอะไร มันเป็นกระดานตะปูแล้วก็มีเชือก ให้ทำเป็นรูปทรงเหมือนเรขาคณิตแบบที่เพื่อนนักเรียนปกติดู แล้วครูก็จะจับมือเราไป แล้วก็อธิบายว่าส่วนนั้นคืออะไร ส่วนนี้คืออะไร...” (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 4, สัมภาษณ์: 21 กุมภาพันธ์ 2568)

(3) มีห้องเรียนสำหรับเด็กตาบอด เป็นการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้ของเด็ก โดยคำนึงถึงความปลอดภัย ความสะดวกในการเข้าถึงสิ่งต่าง ๆ และการส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียน ทั้งยังรวมถึงการจัดระบบการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะด้านของนักเรียน

“...พวกผมก็จะเรียกว่า ห้องเรียนรวมเป็นห้องที่มีอุปกรณ์ให้ มีกระดานให้ สำหรับเด็กตาบอด ถ้าลืมเอา Slate มา ก็จะไปยืมอุปกรณ์ได้ที่ห้อง 113 เด็กตาบอดทุกคนสามารถไปยืมอุปกรณ์ตรงนั้นได้...” (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 1, สัมภาษณ์: 20 กุมภาพันธ์ 2568)

“...มีอยู่ที่ห้องเรียนรวม เราสามารถใช้ได้ อย่างคณิตศาสตร์ ก็สามารถไปเรียนเพิ่มเติมกับครูได้ที่ห้องเรียนรวมมันมีสื่อพร้อม...” (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 4, สัมภาษณ์: 21 กุมภาพันธ์ 2568)

3) การปรับวิธีการจัดการเรียนรู้ของครู การที่ครูออกแบบและดำเนินการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน โดยเฉพาะผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ เช่น นักเรียนตาบอด ครูจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรม วิธีการสอน และลักษณะของการมอบหมายงานให้สอดคล้องกับศักยภาพ ความสามารถ และลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงเนื้อหาและพัฒนาทักษะได้อย่างเหมาะสม

(1) ครูปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับนักเรียน การวางแผนและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความเหมาะสมต่อผู้เรียน โดยปรับเนื้อหา ขั้นตอน และวิธีดำเนินการกิจกรรมให้ตอบสนองต่อความสามารถและลักษณะเฉพาะของนักเรียน เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ได้อย่างเท่าเทียมและมีประสิทธิภาพ

“...มีอุปกรณ์ช่วยเสริมบ้าง คุณครูจะพิมพ์เป็นอักษรเบรลล์ ถ้ามันมีรูปภาพก็ให้คุณครูพิมพ์ อักษรเบรลล์อธิบายรูปภาพด้วย...” (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 2, สัมภาษณ์: 20 กุมภาพันธ์ 2568)

(2) ครูปรับวิธีการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียน การปรับวิธีการนำเสนอความรู้หรือถ่ายทอดเนื้อหาให้เหมาะสมกับลักษณะการรับรู้ของผู้เรียน โดยเน้นให้เกิดความเข้าใจง่าย มีความหลากหลายในการจัดการเรียนรู้ และสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงสาระการเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึง

“...หนูว่าคุณครูน่าจะปรับแล้ว เพราะว่าจากที่สอนยากๆ ก็จะปรับให้เราเข้าใจมากขึ้นทำให้เราเข้าใจในเนื้อหาที่เขาจะสอนมากขึ้น...” (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 2, สัมภาษณ์: 20 กุมภาพันธ์ 2568)

“...ตอนนี้เวลาเรียน คุณครูอธิบายนักเรียนในห้องก็จะอธิบายละเอียดขึ้น...” (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 3, สัมภาษณ์: 21 กุมภาพันธ์ 2568)

(3) ครูปรับภาระงานให้เหมาะสมกับนักเรียน การกำหนดลักษณะของงานที่มอบหมายให้เหมาะสมกับความสามารถและข้อจำกัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงปริมาณ เนื้อหา วิธีการส่งงาน และรูปแบบของงาน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถทำงานได้ตามศักยภาพของตนเอง และสามารถสะท้อนผลการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง

“...ในวิชาการงาน ก็ให้เขียนอักษรเบรลล์... ในวิชาการงาน ครูสอนเพื่อนนักเรียนปกติให้ร้อยพวงมาลัย แต่ครูไม่ให้หนูทำ เพราะกลัวเข็มทิ่มมือ ครูจึงให้หนูใช้เชือกถักสร้อยข้อมือ...” (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 2, สัมภาษณ์: 20 กุมภาพันธ์ 2568)

“...จะเรียนเรื่องบาสเกตบอล ครูเค้าให้ทำรายงาน แล้วก็ไปรอสอบทฤษฎี...” (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 4, สัมภาษณ์: 21 กุมภาพันธ์ 2568)

4) ปัญหาและอุปสรรคในการเรียน สิ่งที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและความต่อเนื่องของกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งอาจเกิดจากทั้งปัจจัยภายนอกและภายในของผู้เรียน โดยปัญหาเหล่านี้อาจทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความมั่นใจ และความก้าวหน้าในด้านการศึกษา การรับรู้และเข้าใจอุปสรรคที่เกิดขึ้นจึงมีความสำคัญ เพื่อให้สามารถหาวิธีการช่วยเหลือและสนับสนุนผู้เรียนได้อย่างตรงจุด และสร้างสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่เหมาะสม

(1) ภาระงานเยอะ ผู้เรียนมีภารกิจทางการเรียนจำนวนมากในระยะเวลาอันจำกัด ซึ่งอาจเกิดจากการได้รับงานที่หลากหลายเกินไปในเวลาเดียวกัน การจัดตารางงานที่ไม่เหมาะสม หรือระบบการเรียนการสอนที่เน้นการให้ภาระงานมากเกินไป ภาระงานที่มากเกินไปอาจส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเครียด ความเหนื่อยล้า และขาดสมาธิในการเรียนรู้

“...เพราะมีการบ้านเยอะ รู้สึกเหนื่อย พอกลับบ้านก็ประมาณหนึ่งชั่วโมง...” (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 4, สัมภาษณ์: 21 กุมภาพันธ์ 2568)

(2) ตามงานในห้องเรียนไม่ทัน ผู้เรียนมีความยากลำบากในการรับรู้หรือทำความเข้าใจบทเรียนในช่วงเวลาที่กำหนดภายในห้องเรียน ซึ่งอาจเกิดจากหลายปัจจัย เช่น ความเร็วของการสอน ความซับซ้อนของเนื้อหา หรือข้อจำกัดส่วนบุคคลของผู้เรียน การตามงานไม่ทันอาจส่งผลให้เกิดความรู้สึกท้อแท้ ไม่มั่นใจ และไม่สามารถพัฒนาความรู้ได้เท่าที่ควร

“...เนื้อหาบางอย่างมีสูตร มีรายละเอียดเยอะ ทำให้จำไม่หมด ส่วนใหญ่น่าจะเป็นวิชาคณิตศาสตร์ ที่ไม่ค่อยจะเข้าใจเท่าไร บางทีในห้องก็ไม่ค่อยเข้าใจ แต่ว่าปกติเลิกเรียนก็กลับไปทำการบ้าน แล้วก็มีการทบทวน...” (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 2, สัมภาษณ์: 20 กุมภาพันธ์ 2568)

5) บรรยากาศในห้องเรียน บรรยากาศในห้องเรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของนักเรียน ทั้งในด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม หากห้องเรียนมีบรรยากาศที่ดี จะช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัย มั่นใจ กล้าแสดงออก และมีแรงจูงใจในการเรียนมากขึ้น โดยเฉพาะในกรณีของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ การมีบรรยากาศที่เป็นมิตรและเอื้ออาทรจะช่วยให้พวกเขาเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ และมีความสุขในการอยู่ร่วมกับเพื่อนและครู

(1) เพื่อนไม่รังเกียจ สะท้อนถึงความสัมพันธ์ในเชิงบวกระหว่างเพื่อนร่วมชั้น นักเรียนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเข้าใจ เคารพในความแตกต่าง และไม่แสดงพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความรุนแรงทางกายหรือจิตใจ การไม่มีการรังแกกันในห้องเรียนแสดงถึงการมีวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณค่า

“...เพื่อนไม่รังเกียจ ก็มีความสุขในการเรียนกับครูกับเพื่อนในห้อง...” (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 2, สัมภาษณ์: 20 กุมภาพันธ์ 2568)

“...ทุกคนไม่ว่าจะผู้ชายหรือผู้หญิงในห้อง เพื่อนก็ทำเหมือนเราเป็นเพื่อนปกติคนนึง ไม่มีรังเกียจเลย...” (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 4, สัมภาษณ์: 21 กุมภาพันธ์ 2568)

(2) บรรยากาศห้องเรียนเปลี่ยนไป การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นของสภาพแวดล้อมในห้องเรียน ทั้งในแง่ของการปฏิสัมพันธ์ ความรู้สึกของนักเรียน และทัศนคติที่มีต่อการเรียนและกันและกัน การเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้มักเกิดจากการมีมาตรการส่งเสริมความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจ และการยอมรับความหลากหลาย

“...ตอนแรก ๆ ก็ไม่กล้าเลย ไม่กล้าทักใครเลย ตื่นเต้นมาก แล้วเพื่อนก็มาทัก สอบถามชื่อ ชื่ออะไร ก็บอกชื่อไป...” (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 1, สัมภาษณ์: 20 กุมภาพันธ์ 2568)

(3) ไม่มีปัญหาในการเรียน สะท้อนให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมในห้องเรียนเอื้อต่อการเรียนรู้ ไม่มีสิ่งรบกวนหรืออุปสรรคที่ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ นักเรียนสามารถเรียนได้ตามศักยภาพของตนเองอย่างราบรื่น

“...ไม่มีปัญหาในการเรียนเลย รู้สึกว่าเรียนก็พอไปรอด ตั้งแต่เรียนปรับพื้นฐานถึงปัจจุบันนี้ก็ไม่มีปัญหาในการเรียนนะ...” (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 1, สัมภาษณ์: 20 กุมภาพันธ์ 2568)

(4) ไม่มีความรู้สึกไม่ดีต่อครูและเพื่อน นักเรียนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของห้องเรียน ไม่เกิดความรู้สึกโดดเดี่ยวหรือถูกแบ่งแยก ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครูและเพื่อนเป็นไปในเชิงบวก มีการยอมรับ เคารพ และให้กำลังใจกัน ซึ่งช่วยสร้างความมั่นใจและความสบายใจในการเรียนรู้อย่างร่วมกัน

“...แบบก็ไม่ได้อะไรขนาดนั้น ไม่ได้รู้สึกไม่ดี...” (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 4, สัมภาษณ์: 21 กุมภาพันธ์ 2568)

6) รูปแบบการเรียนรู้ แนวทางและวิธีการที่ใช้ในการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละบริบท โดยเฉพาะในกรณีของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ การจัดรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาได้ตามศักยภาพ และเข้าถึงการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดรูปแบบการเรียนรู้ต้องพิจารณาจากลักษณะของผู้เรียน ความสามารถในการปรับตัวของผู้เรียนต่อระบบการศึกษา และความพร้อมของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมและการมีส่วนร่วมในการศึกษาอย่างแท้จริง

(1) การเรียนรวมในห้องเรียน เป็นการจัดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษกับนักเรียนทั่วไปภายในห้องเรียนเดียวกัน โดยมีการปรับสภาพแวดล้อม วิธีการสอน และการประเมินผลให้สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะของแต่ละบุคคล การเรียนรวมช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วม การยอมรับความแตกต่าง และการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นธรรมชาติ

“...ส่งงานเหมือนเพื่อน แต่มีเพื่อนปกติช่วยเขียนงานตามคำพูด...” (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 4, สัมภาษณ์: 21 กุมภาพันธ์ 2568)

(2) วิธีการเรียนเหมือนตอนประถม เป็นการใช้นโยบายการเรียนการสอนที่เคยใช้ในระดับประถมศึกษา มาปรับใช้กับการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวและเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง โดยไม่รู้สึกกดดันหรือห่างไกลจากวิธีการที่ตนเองคุ้นเคย วิธีนี้จะเน้นการเรียนรู้ตามลำดับขั้น ความเข้าใจง่าย และการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในการเรียน

“...ตอนประถมก็จะเขียนอักษรเบรลล์ พอขึ้นมามีชัยมาแล้วเวลาเรียน ก็เอาอักษรเบรลล์ขึ้นมาจดไว้...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 1, สัมภาษณ์: 20 กุมภาพันธ์ 2568)

4.2 ผลการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการปรับตัวของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นในบริบทห้องเรียนรวม

ผลการวิเคราะห์สาระสำคัญเกี่ยวกับการปรับตัวของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น สามารถจัดหมวดหมู่ได้เป็น 2 หมวดหมู่ ได้แก่ (1) การปรับตัวของนักเรียน และ (2) การอยู่ร่วมกับผู้อื่น รายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การปรับตัวของนักเรียน การปรับตัวของนักเรียนหมายถึงกระบวนการที่นักเรียนพยายามปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ความคิด และวิธีการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของการศึกษา เพื่อให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้จะเผชิญกับข้อจำกัด ความแตกต่าง หรือความท้าทายที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ การปรับตัวถือเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและเหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละบุคคล

(1) การปรับตัวในการเรียน การที่นักเรียนสามารถปรับพฤติกรรม ทักษะ หรือแนวทางการเรียนรู้ของตนเองให้สอดคล้องกับระบบการศึกษา สภาพแวดล้อมในห้องเรียน เนื้อหาวิชา และวิธีการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง

“...เวลาจะทบทวนเนื้อหา ถ้าอันไหนสามารถหาได้ ก็จะหาดูใน YouTube ...” (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 3, สัมภาษณ์: 21 กุมภาพันธ์ 2568)

“...พยายามติดตามงานจากเพื่อน พยายามบอกครูว่าเราองไม่เห็น คุณครูก็จะสอนดี แบบไม่เร่งรีบเกินไป...” (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 4, สัมภาษณ์: 21 กุมภาพันธ์ 2568)

(2) การเรียนรู้ได้ตามปกติ ความสามารถของนักเรียนในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมตามศักยภาพ โดยไม่มีอุปสรรคหรือข้อจำกัดที่กระทบต่อกระบวนการเรียน แม้จะมีความแตกต่างด้านร่างกายหรือพฤติกรรม การเรียนรู้ แต่ยังสามารถเรียนรู้ในระบบทั่วไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

“...ชอบโรงเรียนตาดี เพราะว่าช่วยให้สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมคนตาดี ยังไงเราก็กินไม่พ่น เพื่อให้ใช้ชีวิตที่ดีขึ้น...” (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 4, สัมภาษณ์: 21 กุมภาพันธ์ 2568)

(3) วิธีการทำงานส่ง กระบวนการที่นักเรียนใช้ในการจัดการและดำเนินงานที่ได้รับมอบหมายจากครู โดยปรับเปลี่ยนรูปแบบหรือแนวทางให้สอดคล้องกับความสามารถของตนเอง เพื่อให้สามารถดำเนินการและส่งผลงานได้ตามเป้าหมายของการเรียนรู้

“...มีอาสาสมัครมาช่วยเขียนให้ ผมจะเอาเอกสารของเด็กตาดีให้พี่อาสา แล้วก็ให้พี่อ่านโจทย์ ว่าข้อนี้ตอบอะไร ก็แค่อ่านคำตอบที่เราเขียนอักษรเบรลล์ไว้ แล้วก็ให้พี่เขียนลงไปในเอกสารของเด็กตาดีให้...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 1, สัมภาษณ์: 20 กุมภาพันธ์ 2568)

“...ถ้าเป็นการบ้านที่ต้องกลับมาเขียนก็จะถ่ายรูปของเพื่อน แล้วก็เอางานไปให้ครูหรือเพื่อนเขียนให้อีกที...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 3, สัมภาษณ์: 21 กุมภาพันธ์ 2568)

(4) วิธีแก้ปัญหาในการเรียน แนวทางหรือวิธีการที่นักเรียนใช้ในการเผชิญกับอุปสรรคหรือความท้าทายที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียน โดยการค้นหาวิธีการจัดการหรือแนวทางปรับตัวเพื่อให้สามารถเรียนรู้ได้ต่อเนื่องและเกิดประสิทธิผล

“...เวลาจดเบรลล์ไม่ทัน ก็ขอให้เพื่อนช่วยถ่ายรูปที่ครูขึ้นบนกระดานส่งให้ เดี่ยวจะนำกลับไปทำที่พักเอง...”

(ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 1, สัมภาษณ์: 20 กุมภาพันธ์ 2568)

2) การอยู่ร่วมกับผู้อื่น ความสามารถในการปรับตัว การสื่อสาร และการใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลรอบข้างในสังคมอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะสำหรับเด็กตาบอด การส่งเสริมให้สามารถใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างกลมกลืน ถือเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาเรื่องทักษะทางสังคม การเข้าสังคมอย่างมั่นใจ และการมีปฏิสัมพันธ์ในเชิงบวก ซึ่งจะช่วยให้เด็กสามารถใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีคุณค่าและมีความสุข

(1) การอยู่ร่วมกับคนตาดี การใช้ชีวิตและการเรียนรู้ร่วมกันกับบุคคลทั่วไปในสังคมหรือในสถานศึกษา โดยไม่แยกออกจากกลุ่ม และสามารถปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ การส่งเสริมในด้านนี้จะช่วยให้เด็กสามารถสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม พัฒนาทักษะการปรับตัว และเรียนรู้การเคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นรากฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจและเท่าเทียม

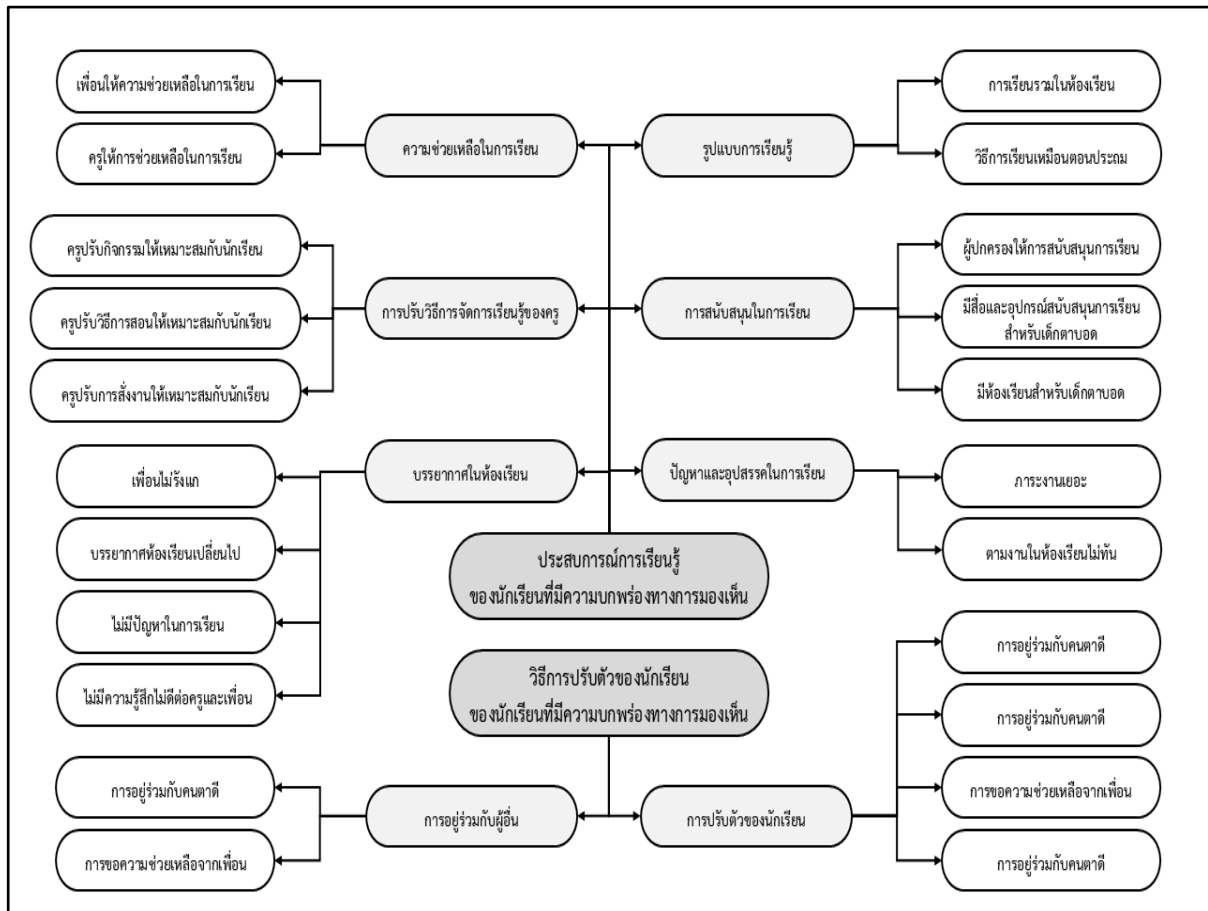
“...ทำชิ้นงานเอง แล้วก็ก็มีเพื่อนที่มองเห็นช่วยระบายสี...” (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 2, สัมภาษณ์: 20 กุมภาพันธ์ 2568)

“...ไปกินข้าวกับเพื่อนสนิท เพื่อนสนิทซื้อข้าวให้...” (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 4, สัมภาษณ์: 21 กุมภาพันธ์ 2568)

(2) การขอความช่วยเหลือจากเพื่อน ความสามารถในการสื่อสารเพื่อขอความร่วมมือหรือความช่วยเหลือจากคนรอบข้างอย่างเหมาะสมเมื่อมีความจำเป็น การขอความช่วยเหลืออย่างมีมารยาท เป็นการส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้การพึ่งพาและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อน อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาทักษะการเข้าสังคม การกล้าแสดงออก และการเรียนรู้วิธีสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ในสภาพแวดล้อมที่มีการอยู่ร่วมกัน

“...เวลามีโจทย์ ก็ขอให้เพื่อนอ่านโจทย์ แล้วผมก็ตอบ ให้เพื่อนเขียนคำตอบให้...” (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 1, สัมภาษณ์: 20 กุมภาพันธ์ 2568)

อย่างไรก็ดีสาระสำคัญหลักและสาระสำคัญย่อยที่ได้จากการวิเคราะห์ครั้งนี้ แสดงถึงขอบข่ายของการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นในห้องเรียนรวม ที่สามารถจำแนกตามวัตถุประสงค์ (1) เพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นในบริบทห้องเรียนรวม และ (2) เพื่อศึกษาวิธีการปรับตัวของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นในบริบทห้องเรียนรวม วิเคราะห์ได้ 8 สาระสำคัญหลัก และ 22 สาระสำคัญย่อย เพื่อให้เห็นภาพสรุปของผลการวิเคราะห์ได้ง่ายและชัดเจน ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบแผนผังสาระสำคัญ (Thematic map) ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แผนผังสาระสำคัญของการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นในห้องเรียนรวม

5. อภิปรายผล

5.1 ความช่วยเหลือในการเรียน

ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นในห้องเรียนรวมได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมชั้นและครู ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ การที่เพื่อนนักเรียนปกติช่วยเหลือ เช่น การอ่านโจทย์ให้ฟังหรือช่วยเขียนใบงานช่วยให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น สามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนและไม่ถูกทอดทิ้งจากการเรียนในชั้นเรียนรวม ซึ่งการสนับสนุนลักษณะนี้สอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญาของ Piaget (1952) ที่กล่าวว่าผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านการปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นอาจมีข้อจำกัดในการสร้างความรู้ผ่านประสบการณ์ตรงด้วยสายตา จึงจำเป็นต้องมีสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสอื่น เช่น การสัมผัส การฟัง รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนร่วมชั้น ซึ่งช่วยให้เกิดการสร้างแนวคิดใหม่หรือปรับเปลี่ยนความเข้าใจเดิมอย่างเหมาะสมตามระดับพัฒนาการ นอกจากนี้ยังสัมพันธ์กับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Vygotsky (1978) โดยเฉพาะแนวคิด Zone of proximal development (ZPD) ที่กล่าวว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ดีที่สุด เมื่อมีการชี้แนะหรือสนับสนุนจากผู้ที่มีความสามารถมากกว่า เช่น ครูหรือเพื่อน การช่วยเหลือจากเพื่อนนักเรียนปกติในการเขียนหรืออธิบายเนื้อหา เป็นตัวอย่างของการให้การสนับสนุนหรือตัวช่วยชั่วคราวแก่ผู้เรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้หรือทำกิจกรรมที่ยากขึ้นได้

5.2 การสนับสนุนในการเรียน

การสนับสนุนทางการเรียนที่นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นได้รับ ทั้งจากครอบครัว อุปกรณ์การเรียนรู้อุปกรณ์และสภาพแวดล้อมทางการศึกษา สะท้อนถึงการออกแบบระบบการศึกษาที่ครอบคลุมและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในระดับรายบุคคล ซึ่งถือเป็นหลักการสำคัญของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในมุมมองของ Piaget (1952) การเรียนรู้เกิดจากการที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยตรง (Active learning) การจัดเตรียมสื่อและ

วัสดุการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนที่มีข้อจำกัดทางการมองเห็น เช่น กระดานตะปู วัสดุสามมิติ หรือการใช้การสัมผัสแทนการมอง เป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถสร้างความเข้าใจในแนวคิดทางคณิตศาสตร์หรือเรขาคณิต ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาความคิดเชิงนามธรรมในช่วง ระยะปฏิบัติการรูปธรรม (Concrete operational stage) ตามลำดับขั้นของพัฒนาการทางปัญญา (Piaget, 1952) ในขณะที่ Vygotsky (1978) ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของบริบททางสังคมต่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะบทบาทของครอบครัวในการส่งเสริมและเสริมแรงการเรียนรู้จากโรงเรียนสู่บ้าน การที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการให้คำแนะนำ การกำกับดูแล และการให้กำลังใจ เช่น การย้าให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อการบ้าน หรือการสร้างทัศนคติเชิงบวกเกี่ยวกับตนเอง ล้วนเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภายใต้กรอบแนวคิดของเขตพัฒนาการใกล้เคียง (Zone of proximal development: ZPD) ซึ่งเป็นช่วงที่ผู้เรียนสามารถพัฒนาได้อย่างสูงสุดเมื่อได้รับการสนับสนุนจากผู้มีประสบการณ์มากกว่า (Vygotsky, 1978)

นอกจากนี้ การจัดห้องเรียนเฉพาะสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น เช่น ห้องเรียนรวมที่มีอุปกรณ์พร้อมใช้ ถือเป็นการตอบสนองเชิงระบบที่สอดคล้องกับแนวคิดของทั้งสองทฤษฎี กล่าวคือ ในมุมมองของ Piaget การมีสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมจะช่วยกระตุ้นการลงมือปฏิบัติ และการสร้างประสบการณ์ที่นำไปสู่การพัฒนาโครงสร้างทางความคิด (Schema) ใหม่ ขณะที่ในมุมมองของ Vygotsky การจัดห้องเรียนที่เอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์ การได้รับความช่วยเหลือจากครูและเพื่อน รวมถึงการเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียม ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านการสนับสนุนทางสังคมและวัฒนธรรม

5.3 การปรับวิธีการจัดการเรียนรู้ของครู

จากผลการวิจัยพบว่า การปรับวิธีการจัดการเรียนรู้ของครูถือเป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยให้ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูต้องเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเฉพาะลักษณะและความจำเป็นพิเศษของผู้เรียน เช่น นักเรียนตาบอด ที่ต้องการการสนับสนุนและวิธีการสอนที่สอดคล้องกับความสามารถของตนเอง ครูจึงต้องปรับทั้งรูปแบบการสอน กิจกรรมในชั้นเรียน และการมอบหมายงานให้เหมาะสม เช่น การใช้สื่อสัมผัส เช่น กระดานตะปู การอธิบายเนื้อหาด้วยคำพูดที่ชัดเจน การพิมพ์เนื้อหาด้วยอักษรเบรลล์ หรือการใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ รวมถึงการให้เวลาในการทำงานมากขึ้น การออกแบบงานที่ปลอดภัยและเหมาะสม เช่น การให้ถักเชือกแทนการใช้ของมีคม สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเท่าเทียมและเข้าถึงเนื้อหาสาระได้อย่างเต็มที่ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Vygotsky (1978) ที่กล่าวว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ดีที่สุดเมื่อมีการcaffolding (Scaffolding) จากบุคคลอื่น เช่น ครูหรือเพื่อน และอยู่ในช่วงพัฒนาการใกล้เคียง (Zone of proximal development) โดยการช่วยเหลือของครูในการอธิบายเนื้อหาเพิ่มเติม หรือการให้เพื่อนช่วยเขียนงานในชั้นเรียน ช่วยให้นักเรียนที่มีข้อจำกัดสามารถเรียนรู้ได้มากขึ้น นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ainscow, Booth และ Dyson (2006) ที่เน้นว่าการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนรวมต้องปรับให้ยืดหยุ่น และใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อตอบสนองต่อความแตกต่างของผู้เรียน รวมถึงงานวิจัยของ Douglas และคณะ (2009) ที่ย้ำว่าการปรับวิธีสอนและการใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนตาบอด ดังนั้นการปรับวิธีการสอนของครูไม่ใช่เพียงการปรับเนื้อหาหรือกิจกรรม แต่ยังต้องปรับวิธีคิดของครู ให้มองเห็นศักยภาพของผู้เรียน และออกแบบการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมและพัฒนาได้เต็มศักยภาพ

5.4 ปัญหาและอุปสรรคในการเรียน

แม้ว่าจะมีการปรับวิธีการสอนและการสนับสนุนจากครูแล้ว แต่นักเรียนตาบอดยังคงประสบปัญหาและอุปสรรคหลายด้านในการเรียนรู้ เช่น ภาระงานที่มากเกินไป การตามเนื้อหาในห้องเรียนไม่ทัน และการเข้าถึงสื่อการเรียนการสอนที่ไม่เหมาะสมกับลักษณะการเรียนรู้ของตนเอง ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้ผู้เรียนรู้สึกเหนื่อยล้า ท้อแท้ และบางครั้งทำให้ขาดความมั่นใจ ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านวิชาการและด้านสังคม ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ Kelly และ Smith (2011) ที่พบว่านักเรียนตาบอดในห้องเรียนรวมมักประสบปัญหาในการเข้าถึงเนื้อหาและกิจกรรมที่เน้นการมองเห็น ซึ่งอาจทำให้รู้สึกโดดเดี่ยวและไม่มั่นใจในตนเอง รวมถึงงานวิจัยของ Thailand Development Research Institute (2022) ที่ระบุถึงข้อจำกัดเชิงระบบ เช่น การขาดแคลนสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม การขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านการศึกษาพิเศษ และการจัดการเรียนการสอนที่ยังไม่ตอบโจทย์ความต้องการพิเศษของนักเรียนตาบอด

นอกจากนี้ หากมองผ่านกรอบแนวคิดของทฤษฎีการปรับตัวของ Roy (Roy's adaptation model) จะเห็นได้ว่าการปรับตัวของผู้เรียนขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้งภายในและภายนอก โดยปัจจัยภายใน เช่น ความพยายาม ความเชื่อมั่น และทักษะการเรียนรู้ ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ การสนับสนุนจากครู เพื่อน ครอบครัว และสภาพแวดล้อมในห้องเรียน ซึ่งทั้งหมดนี้มีบทบาทสำคัญในการช่วยให้นักเรียนสามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองได้

ดังนั้นการเข้าใจปัญหาและอุปสรรคที่ผู้เรียนตาบอดต้องเผชิญจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะช่วยให้ครู โรงเรียน และผู้เกี่ยวข้อง สามารถวางแผนการสนับสนุนได้ตรงจุด ไม่ว่าจะเป็นการลดภาระงาน การออกแบบสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม การอบรมครูให้มีความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนพิเศษ หรือการสร้างสภาพแวดล้อมในห้องเรียนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสนในการพัฒนาและประสบความสำเร็จได้อย่างแท้จริง และสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและความต่อเนื่องของกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งอาจเกิดจากทั้งปัจจัยภายนอกและภายในของผู้เรียน โดยปัญหาเหล่านี้อาจทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความมั่นใจ และความก้าวหน้าในด้านการศึกษา การรับรู้และเข้าใจอุปสรรคที่เกิดขึ้นจึงมีความสำคัญ เพื่อให้สามารถหาวิธีการช่วยเหลือและสนับสนุนผู้เรียนได้อย่างตรงจุด และสร้างสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่เหมาะสม

5.5 บรรยากาศในห้องเรียน

การสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรและปลอดภัยในห้องเรียน ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ เพราะบรรยากาศที่ปราศจากการรังแก ไม่ตัดสิน และเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วม จะช่วยให้นักเรียนรู้สึกว่าเป็นเจ้าของพื้นที่ทางการเรียนรู้ กล้าที่จะแสดงออก แสดงความคิดเห็น และมีความมั่นใจในการเรียนมากขึ้น ซึ่งไม่เพียงส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่านั้น แต่ยังส่งผลในด้านพฤติกรรม การมีส่วนร่วม และความเป็นอยู่ทางอารมณ์ของผู้เรียนด้วย ตามแนวคิดของ Maslow (1943) ที่เสนอ ลำดับขั้นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ระบุว่า ความรู้สึกปลอดภัย (Safety needs) และการได้รับการยอมรับจากกลุ่ม (Belongingness and love needs) เป็นพื้นฐานที่จำเป็นก่อนที่มนุษย์จะสามารถพัฒนาศักยภาพของตนไปสู่ขั้นสูงสุด (Self-actualization) ได้ ดังนั้นหากนักเรียนรู้สึกกลัว ถูกกีดกัน หรือไม่เป็นส่วนหนึ่งของชั้นเรียน ก็ยากที่เขาจะมีแรงจูงใจและสมาธิในการเรียนรู้ ได้อย่างเต็มที่ ตัวอย่างเช่น เมื่อในห้องเรียนไม่มีการรังแกกัน ไม่ว่าจะเป็นนักเรียนชายหรือหญิง ทุกคนปฏิบัติต่อกันเหมือนเพื่อนปกติ สิ่งนี้ช่วยให้เกิดความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัยทางอารมณ์ นักเรียนจึงกล้าพูด กล้าถาม และสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับเพื่อนร่วมชั้นมากขึ้น อีกทั้งบรรยากาศห้องเรียนยังสามารถเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีได้จากความตั้งใจของครู และเพื่อน เช่น การใช้ภาษาที่สนับสนุน การออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมความร่วมมือ การทักทายกันอย่างเป็นมิตร สิ่งเหล่านี้ล้วนช่วยให้นักเรียนรู้สึกว่าคุณค่า มีที่ยืน และมีพื้นที่ในการเรียนรู้และเติบโตอย่างแท้จริง สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ยังช่วยลดอุปสรรคต่าง ๆ เช่น ความเครียด ความวิตกกังวล หรือความรู้สึกแปลกแยก ซึ่งอาจทำให้ไม่สามารถมีสมาธิหรือเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างเต็มที่ แต่เมื่อรู้สึกปลอดภัย นักเรียนจะตั้งใจเรียนมากขึ้น เข้าใจบทเรียนได้ดี และกล้าขอความช่วยเหลือเมื่อมีปัญหา นอกจากนี้ ความรู้สึกดีต่อครูและเพื่อนร่วมชั้นที่เกิดจากความสัมพันธ์ที่มีพื้นฐานของความเข้าใจ ความเคารพ และความเอาใจใส่ ยังสะท้อนแนวคิด Ethic of care ของ Noddings (2005) ที่ชี้ให้เห็นว่าการดูแลเอาใจใส่ในห้องเรียนคือหัวใจของการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ เมื่อครูปฏิบัติต่อนักเรียนด้วยความเป็นธรรมและเท่าเทียม จะช่วยลดความรู้สึกต่อต้านหรือหลีกเลี่ยงการเรียน ทำให้ห้องเรียนกลายเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่ทุกคนรู้สึกมีส่วนร่วม มีความสุข และพร้อมที่จะเติบโตไปด้วยกัน

5.6 รูปแบบการเรียนรู้

จากผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับความต้องการเฉพาะของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านความเข้าใจในบทเรียน ความมั่นใจในตนเอง และแรงจูงใจภายในที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดรูปแบบชั้นเรียนและการใช้วิธีการสอนที่สัมพันธ์กับประสบการณ์เดิมของผู้เรียนเป็นองค์ประกอบที่ช่วยสร้างความรู้สึกคุ้นเคยและปลอดภัย ทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถจำแนกรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนกลุ่มนี้ ออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ (1) การเรียนรวมในห้องเรียน (Inclusive education) เป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคน โดยเฉพาะผู้ที่มีความต้องการพิเศษ สามารถเรียนร่วมกับเพื่อนในระบบ

การศึกษาปกติได้อย่างมีความสุข มีส่วนร่วม และได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียม โดยไม่ถูกแบ่งแยกออกจากกลุ่มนักเรียนทั่วไปตามแนวทางของ UNESCO (2009) ซึ่งจากข้อมูลภาคสนามพบว่า นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นรู้สึกดีที่ได้เรียนร่วมกับเพื่อนที่ไม่มีความบกพร่อง เนื่องจากสามารถทำกิจกรรมในห้องเรียนร่วมกันได้ เช่น การส่งงานพร้อมเพื่อน แม้จะมีเพื่อนคอยช่วยเขียนงานตามคำบอก สิ่งนี้สะท้อนถึงความร่วมมือและการสนับสนุนระหว่างกันในห้องเรียนที่ช่วยให้นักเรียนรู้สึกมีคุณค่า เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ นำไปสู่พัฒนาการทางสังคมและอารมณ์ที่ดี อีกทั้งยังช่วยลดความรู้สึกโดดเดี่ยวหรือถูกจำกัดทางโอกาส ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความมั่นใจและความพร้อมในการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างชัดเจน และ (2) วิธีการเรียนรู้ที่คล้ายกับช่วงประถมศึกษา นับเป็นอีกหนึ่งแนวทางสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น นักเรียนหลายคนสะท้อนว่ารู้สึกมั่นใจมากขึ้น เมื่อตนเองยังสามารถใช้ชีวิตเดิมที่เคยเรียนรู้และคุ้นเคยมาก่อน เช่น การเขียนด้วยอักษรเบรลล์ ซึ่งในระดับมัธยมศึกษาแม้ว่ารูปแบบการเรียนรู้จะมีความซับซ้อนและเร็วขึ้น แต่นักเรียนยังคงใช้ชีวิตด้วยอักษรเบรลล์ควบคู่ไปกับการเรียนรู้ ทำให้สามารถตามเนื้อหาได้ทันและเข้าใจบทเรียนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ครูที่ใช้วิธีการสอนแบบที่คล้ายกับช่วงประถม เช่น การสอนอย่างเป็นขั้นตอน การอธิบายซ้ำ การใช้ภาษาที่ชัดเจน และเน้นความเข้าใจมากกว่าปริมาณของเนื้อหา ล้วนมีผลต่อความรู้สึกมั่นใจของนักเรียน เพราะนักเรียนไม่รู้สึกกดดัน กล้าที่จะถามหากไม่เข้าใจ และไม่กลัวที่จะทำผิด ซึ่งบรรยากาศแบบนี้ช่วยสร้างแรงจูงใจภายในและทำให้นักเรียนมีความพยายามในการเรียนรู้มากขึ้น

กล่าวโดยสรุป การเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น เมื่อได้รับการสนับสนุนผ่านรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม ทั้งในเชิงโครงสร้างห้องเรียนและวิธีการสอน การเรียนรวมที่เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมโดยไม่แบ่งแยก และการใช้แนวทางการสอนที่เอื้อต่อความเข้าใจและความมั่นใจของผู้เรียน เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมาย มีคุณภาพ และสร้างรากฐานที่มั่นคงให้กับการเติบโตทางวิชาการและพัฒนาการด้านอื่น ๆ ของนักเรียนในระยะยาว

5.7 การปรับตัวของนักเรียน

การปรับตัวของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นในห้องเรียนรวม เป็นกระบวนการที่นักเรียนพยายามปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ความคิด และวิธีการเรียนรู้ของตนเองให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางการศึกษา เพื่อให้สามารถเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนคนอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้จะต้องเผชิญกับข้อจำกัดด้านร่างกายหรืออุปสรรคทางสังคมก็ตาม แนวคิดนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการปรับตัวของ Roy (2009) ที่มองว่าการปรับตัวเป็นกระบวนการตอบสนองของบุคคลต่อสิ่งเร้าจากภายนอก โดยมีเป้าหมายเพื่อรักษาสมดุลทั้งทางร่างกายและจิตใจ ผ่านกลไกการปรับตัวในสี่ด้าน ได้แก่ ด้านสรีรวิธี ด้านอัตลักษณ์ของตนเอง ด้านบทบาท และด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น นักเรียนกลุ่มนี้จึงมีวิธีการปรับตัว เช่น การใช้สื่อหรืออุปกรณ์ช่วยในการเรียน การสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อตนเอง การเรียนรู้บทบาทของตนในชั้นเรียน และการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับครูและเพื่อน ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนมีส่วนช่วยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

5.8 การอยู่ร่วมกับผู้อื่น

การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างกลมกลืนของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นสะท้อนถึงกระบวนการปรับตัวที่สำคัญในบริบทห้องเรียนรวม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการปรับตัวของ Roy (2009) โดยเฉพาะในมิติของ Interdependence Mode ที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การสนับสนุนทางสังคม และความผูกพันทางอารมณ์ การที่นักเรียนสามารถสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับเพื่อน ครู และบุคคลรอบข้างได้ แสดงให้เห็นถึงการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคมในเชิงสร้างสรรค์ ขณะเดียวกันการพัฒนาทักษะการสื่อสารและความมั่นใจในตนเองยังสัมพันธ์กับ Self-Concept mode ซึ่งช่วยส่งเสริมให้เด็กสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมั่นใจและมีคุณค่า การอยู่ร่วมกับผู้อื่นจึงมิใช่เพียงการอยู่ร่วมในพื้นที่เดียวกัน แต่คือกระบวนการปรับตัวเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลและสนับสนุนการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขในสังคม

6. สรุปผลและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผล

ประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นในห้องเรียนรวม นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นในห้องเรียนรวมได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยได้รับความช่วยเหลือจากครูและเพื่อนร่วมชั้น

ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อนมีส่วนช่วยให้นักเรียนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของห้องเรียน สามารถติดตามบทเรียนได้ดีขึ้น ในขณะที่ครูปรับการสอน การมอบหมายงาน และออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสามารถของนักเรียน นอกจากนี้ ปัจจัยสนับสนุนด้านครอบครัว สื่ออุปกรณ์ที่เหมาะสม และบรรยากาศที่ดีในห้องเรียน ยังช่วยส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาทักษะ ความรู้ และศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ ปัญหาและอุปสรรคในการเรียน เช่น ภาระงานที่มากเกินไปและการตามงานไม่ทัน อาจส่งผลต่อความมั่นใจและความก้าวหน้าของนักเรียน แต่การสนับสนุนที่เหมาะสมช่วยให้สามารถเรียนรู้ได้ต่อเนื่อง

วิธีการปรับตัวของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นในห้องเรียนรวม นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นได้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัว เพื่อให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทของห้องเรียนรวม การปรับตัวในการเรียนเกิดขึ้นผ่านการปรับพฤติกรรม ทักษะ และแนวทางการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับระบบการศึกษา รวมถึงการพัฒนาทักษะการทำงานส่งและการแก้ปัญหาในการเรียน นอกจากนี้ นักเรียนยังพยายามเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น โดยปรับตัวให้กลมกลืนกับกลุ่มเพื่อน การขอความช่วยเหลืออย่างเหมาะสม และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและเพื่อนร่วมชั้น ล้วนช่วยให้นักเรียนรู้สึกมีส่วนร่วมและมั่นใจในศักยภาพของตนเอง การปรับตัวนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัวต่อสถานการณ์ที่ท้าทายและการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างเหมาะสม

6.2 ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

(1) การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีช่วยสอน ควรจัดหาและพัฒนา สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น เช่น หนังสืออักษรเบรลล์ สื่อเสียง และซอฟต์แวร์อ่านหน้าจอ เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และโรงเรียนควรมีระบบสนับสนุนด้านเทคโนโลยีที่เข้าถึงง่าย เช่น โปรแกรมพิเศษสำหรับช่วยอ่านบทเรียน และแอปพลิเคชันเพื่อช่วยเหลือในการจดบันทึก

(2) การอบรมและพัฒนาครู ควรมีการอบรมครูเกี่ยวกับเทคนิคการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น การปรับหลักสูตร และการใช้ สื่อการเรียนรู้แบบเรียนรวม นอกจากนี้ควรมี คู่มือแนวปฏิบัติสำหรับครู เพื่อเป็นแนวทางในการปรับกิจกรรมและการมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน

(3) การเสริมสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เป็นมิตร โรงเรียนควรจัดให้มี บรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบเรียนรวม เช่น การออกแบบห้องเรียนที่เข้าถึงได้ง่าย การให้ความรู้กับนักเรียนทั่วไปเกี่ยวกับความบกพร่องทางการมองเห็น เพื่อส่งเสริมความเข้าใจและการอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณภาพ

(4) การสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน ควรมีการให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง เกี่ยวกับแนวทางช่วยเหลือและส่งเสริมพัฒนาการของเด็กที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น และส่งเสริมเครือข่ายระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน เพื่อให้เกิดการสนับสนุนที่ครอบคลุม

2) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

(1) การศึกษาผลกระทบของเทคโนโลยีการเรียนรู้ ควรศึกษาผลกระทบของ เทคโนโลยีช่วยเหลือในการเรียนการสอน เช่น โปรแกรมอ่านหน้าจอ แอปพลิเคชันช่วยเรียนรู้ และ AI เพื่อวิเคราะห์ว่าวิธีใดช่วยนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นได้มากที่สุด

(2) การวิจัยเชิงเปรียบเทียบ ควรศึกษาการเปรียบเทียบ ประสบการณ์ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น ในโรงเรียนเรียนรวมและโรงเรียนเฉพาะทาง เพื่อวิเคราะห์ข้อดีและข้อเสียของแต่ละระบบ

(3) การศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของเพื่อนร่วมชั้น ควรศึกษาถึงบทบาทของเพื่อนร่วมชั้นในการสนับสนุนการเรียนรู้ ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น เพื่อหาแนวทางพัฒนาโปรแกรมสนับสนุนและการฝึกอบรมให้เพื่อนร่วมชั้นสามารถช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสม

(4) การวิเคราะห์เชิงจิตวิทยา ควรศึกษา ผลกระทบทางจิตวิทยา ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นในการเรียนรวม เช่น ความเครียด ความมั่นใจ และภาวะทางอารมณ์ เพื่อหาแนวทางช่วยเหลือที่เหมาะสม

บรรณานุกรม

- Ainscow, M., Booth, T., & Dyson, A. (2006). *Improving schools, developing inclusion*. Routledge.
- Douglas, G., McLinden, M., Farrell, A., Ware, J., & McCall, S. (2009). Access to print literacy for children and young people with visual impairment: Findings from a review of literature. *European Journal of Special Needs Education, 24*(3), 275–289.
- Florian, L., & Black-Hawkins, K. (2011). Exploring inclusive pedagogy. *British Educational Research Journal, 37*(5), 813–828.
- Heward, W. L. (2006). *Exceptional children: An introduction to special education* (8th ed.). Pearson.
- Individuals with Disabilities Education Improvement Act of 2004, <https://sites.ed.gov/idea/statuteregulations/>
- Kelly, S. M., & Smith, D. W. (2011). The Impact of Assistive Technology on the Educational Performance of Students with Visual Impairments: A Synthesis of the Research. *Journal of Visual Impairment & Blindness, 105*(2), 73–83.
- Kirk, S. A. (1972). *Educating exceptional children* (2nd ed.). Houghton Mifflin.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review, 50*(4), 370–396.
- Noddings, N. (2005). *The challenge to care in schools: An alternative approach to education* (2nd ed.). Teachers College Press.
- Office of the Education Council. (2019). *Report on the implementation of education for persons with disabilities* [รายงานผลการดำเนินงานการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ]. Bangkok: Ministry of Education. (in Thai)
- Piaget, J. (1952). *The origins of intelligence in children*. W. W. Norton.
- Roy, C. (2009). *The Roy adaptation model* (3rd ed.). Pearson.
- Roy, C., & Andrews, H. A. (1999). *The Roy adaptation model* (2nd ed.). Appleton & Lange.
- Sri Ayudhya School under the Royal Patronage. (2023). *Self-assessment report, academic year 2023* [รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา]. Sri Ayudhya School under the Royal Patronage. <http://www.sriayudhya.ac.th/sar/pdf/SAR2566.pdf> (in Thai)
- Thailand Development Research Institute. (2022). *Report on the situation of inclusive education in Thailand* [รายงานสถานการณ์การเรียนรู้ร่วมในประเทศไทย]. Bangkok: TDRI. (in Thai)
- UNESCO. (1994). *The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education*. Paris: UNESCO.
- UNESCO. (2009). *Policy Guidelines on Inclusion in Education*. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000177849>
- United Nations. (2006). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. Geneva: United Nations.
- U.S. Congress. (2004). *Individuals with Disabilities Education Act, Pub. L. No. 108-446, 118 Stat. 2647*. <https://www.congress.gov/bill/108th-congress/house-bill/1350>
- Vorapanya, S., & Dunlap, D. (2014). Inclusive education in Thailand: Practices and challenges. *International Journal of Inclusive Education, 18*(10), 1014–1028. <https://doi.org/10.1080/13603116.2012.693400>

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*.
Harvard University Press.

World Health Organization. (2021). *World report on vision*.
<https://www.who.int/publications/i/item/world-report-on-vision>